

kommit igång på allvar och Ann-Mari Henschen-Dahlquist har här berett marken på ett utmärkt sätt. Mycket av det tunga arbetet med att finna material och få en överblick är därmed redan avklarat. Nu väntar vi bara på den som ska ta sig an Hedenius filosofiska insatser i forskning. Man kan undra vem som vore bättre rustad till detta än Ann-Mari Henschen-Dahlquist själv. Att forskningen startar i hennes bibliografi är hur som helst säkert.

Bo Petersson

Per Molander, *Akvedukten vid Zaghouan*, Atlantis 1994.

Det här är en bok som innehåller lite av varje. Här får man t ex en intressant och lärorik beskrivning av den idéhistoriska bakgrunden till Hobbes politiska filosofi, en karakteristik av den kristna etiken så som den framställs i bergspredikan, en introduktion till diskussionen om den västerländska kulturens uppkomst och rötter, en kritik av "de små stegens princip" (*piecemeal social engineering*) hos liberala teoretiker som Popper, von Hayek och andra, en viss inblick i spelteoriens grunder och det välkända "fångarnas dilemma", en redogörelse för Ibn Khalduns analys av det muslimska samhället, en förklaring till att havet i Odysséen beskrivs med adjektivet *oinops*, "vinliknande", beskrivningar av Tunisiens oaser, Arnold Toynbees historie-

teori, Pitirim Sorokins biografi och viktigaste skrift, och vidare diverse kulturhistoriska notiser och mycket annat.

Men boken ägnas framför allt åt en övergripande frågeställning, nämligen den om en stabil social sammanhållning kan upprätthållas och hur det i så fall skall gå till. Frågan blir aktuell när man inser att kulturer och samhällen mycket väl kan gå under. Många samhällen har redan gått under och frågan är om vi har något skäl att tro att vårt samhälle skulle klara sig bättre i längden. Akvedukten vid Zaghouan i nuvarande Tunisien är en förfallen kvarleva från en försvunnen romersk kultur; därmed kan den också lätt hos en betraktare framkalla pessimistiska funderingar över andra samhällets livskraft. "Spillrorna av akvedukten vid Zaghouan lär oss att inte ta den sociala sammanhållningen för given" (s 57).

I ett samhälle med social sammanhållning kan man uppnå tillstånd som alla tjänar på och som vore utom räckhåll i ett naturtillstånd där det råder ett allas krig mot alla. Samarbete lönar sig sålunda ofta för alla inblandade parter därför ligger det nära till hands att tro att rena självbevarelseinstinkten och det upplysta egenintresset hos de enskilda individer som ingår i ett samhälle skulle vara tillräckligt för att hålla ihop samhället och motivera samarbete. Man kunde kanske förvänta sig att kooperativa strategier tillämpas och befästs helt enkelt

för att de visar sig vara framgångsrika. Emellertid kan man väl lugnt påstå att historien visar att detta inte fungerar, åtminstone inte på lång sikt. En av orsakerna till detta är att det ur den enskilde medborgarens synpunkt kan löna sig ännu bättre att låta de andra samarbeta och själv parasitera på deras samarbetsvilja eller felaktiga förväntningar. I de situationer som har karaktären av "fångarnas dilemma" gäller det att om var och en av de inblandade aktörerna försöker åstadkomma det utfall som är bäst ur vederbörandes egen synpunkt, så framtvingar de därigenom ett utfall som är det näst sämsta för var och en. Molander hävdar, delvis med hänvisning till spelteoretiska resultat som uppnåtts av den amerikanske ekonomen Thomas Schelling, att system där olika kooperativa strategier prövas i långa loppet kommer att urarta till "sjaskiga" jämviktstillstånd med endast låg grad av samverkan och utbredd parasitism (s 108–10). "Budskapet i bergspredikan erbjuder därför bara en temporär lindring" (s 111).

Molander underkänner således den liberala hypotesen att enskilda individers rationella och fria val för att tillgodose sina egna intressen kan resultera i en stabil samhällsordning som befrämjar den allmänna välfärden. Han underkänner även bl a med hänvisning till David Gauthiers arbeten Hobbes lösning av problemet, nämligen att samarbete och ett stabilt samhälle

skall framtvingas med våld eller hot om våld av en övermäktig diktator. Svårigheten med detta är framför allt att maktutövning av detta slag inte kan förväntas bli effektiv om den inte uppfattas som legitim av dem som berörs. Därmed *förutsätter* faktiskt Hobbes lösning att man redan har en lösning på problemet om hur en stabil samhällsordning skall kunna upprätthållas utan tvång, alltså just det problem som Hobbes skulle lösa (s 115).

Molander är en naturvetare och byråkrat, som också studerat samhällsvetenskap och humaniora och som för övrigt tycks ha skönlitterära ambitioner. *Akvedukten vid Zaghouan* speglar förmodligen på ett adekvat sätt hans intressen, men detta innebär att den är höggradigt heterogen och jag misstänker att den därigenom för flera läsare kan bli en aning frustrerande. Sköndandar och humanister kan stötas bort av dess spelteoretiska avsnitt, och den som är primärt intresserad av det politisk-filosofiska huvudproblem som Molander tar upp skulle säkert gärna byta ut hans allmänkulturella notiser och parenteser mot en mer systematisk och precis framställning av de argument som nu presenteras i mer allmänna ordalag. Varje läsare kan nog hitta något av intresse i Molanders bok – det har även jag gjort. Men det bestående intrycket är nog ändå att författaren sitter på alltför många stolar.

Lars Bergström